

De semi-concentrische methode

(a-periode)

MAANDAG 11 januari 1954 werd onder auspiciën van het C.P.S. een conferentie van leraren geschiedenis aan de christelijke scholen voor V.H.M.O. en kweekscholen gehouden, waar als eerste discussiepunt het volgende aan de orde werd gesteld: 'Uitgaande van de doelstelling, zoals deze door de sectie geschiedenis van het C.P.S. is geformuleerd, vragen wij ons af, welke *methode* bij het geschiedenis-onderwijs de meest aanbevelenswaardige zal zijn. Zal een minder strakke cursorische methode aanbeveling verdienen? Bijv.: In de eerste twee klassen van de scholen voor V.H.M.O. een beknopt overzicht van de geschiedenis geven; daarna brede behandeling van die stof, welke voor bepaalde schooltypen de meest gewenste is. Dit overzicht zou regelmatig gerepeteerd moeten worden, opdat bij de bredere behandeling in de hogere leerjaren de daar te behandelen stof in dit schema kan worden ingepast, waardoor het verband duidelijker zou worden.'

De conclusie van de gezamenlijke secties was weinig hoopvol. Zij luidde: 'In alle secties sprak men zich uit voor het behoud van de cursorische methode. De minderheid in de verschillende secties stond wel sympathiek tegenover een concentrische methode, maar wilde dit overzicht geven in drie jaar en niet in twee zoals in het discussiepunt was voorgesteld. Algemeen was men van oordeel, dat de cursorische methode verbeterd dient te worden. Deze verbetering zag men allereerst in beperking van de leerstof.'

De sectie geschiedenis voor het V.H.M.O. van het C.P.S. heeft niettegenstaande dit weinig moedgevende resultaat gemeend deze kwestie niet ter zijde te moeten leggen. De 15e januari 1957 heeft zij een schrijven gericht tot de docenten geschiedenis, waarin deze verzocht werd een proef te nemen met de concentrische methode. Hierop werd door zes collega's gunstig gereageerd en het C.P.S. heeft toen een subcommissie van de sectie geschiedenis gevormd, die zou gaan experimenteren met wat al spoedig genoemd werd *de semi-concentrische methode*.

Nu was de sectie inmiddels tot het inzicht gekomen, dat een eerste behandeling van de geschiedenis in drie jaar de voorkeur verdiende boven die in twee jaar. De leden van de subcommissie namen unaniem dit denkbeeld over en bouwden daarop hun experiment, dat voorlopig slechts de geschiedenis in de a-periode (de klassen 1, 2 en 3) zou omvatten.

De grootste moeilijkheid was, dat men voor de behandeling van de geschiedenis geen gebruik kon maken van de bestaande leerboeken. Besloten werd

zelf de boekjes te schrijven en deze de eerste jaren in gestencilde vorm te gebruiken.

Hoewel nu in september 1959 het eerste deel in officiële vorm zal verschijnen (Dr. R. Reinsma en Mr. M. B. v. d. Hoeven - Fundamenten en Mijlpalen I met Werkboekje, uitg. Meulenhoff, Amsterdam), is het experiment nog aan de gang en het zou voorbarig zijn daaruit reeds nu conclusies te trekken. Wij weten, dat ware vernieuwing van onderwijs verbazend moeilijk is. Het is niet zo'n zware opgave een idealistisch geluid te laten horen hoe mooi alles toch wel kon zijn, als.....; en het is ook nog niet zo moeilijk eens met de leerlingen aan een aardig project te werken, wellicht aan een reeks projecten. Anders wordt het wanneer men zijn ideeën in een methode wil uitwerken, waarmee ook collega's kunnen werken, en dat niet een jaar, maar jaren achter-één.

Naast dit experiment bespraken de laatste jaren collega's bij verschillende gelegenheden de waarde van de semi-concentrische methode, nl. op de M.M.S.-conferentie november 1957 en op de conferentie in Bergen maart 1958.

Dan wijdde Dr. Bornewasser in zijn mooie artikel in Valcooch (sept. 1958, no 56) er de nodige aandacht aan, terwijl Dr. Reinsma in het Christelijk Pædagogisch Studieblad van juli-aug. 1958 over 'Het voor en tegen van de semi-concentrische methode bij het geschiedenisonderwijs' schreef (overgenomen in het C.G.M.O.-orgaan van 1 nov. 1958).

NA u aldus iets over de belevenissen van de semi-concentrische methode van de laatste vijf jaren te hebben medegedeeld, haast ik mij naar mijn eigenlijke onderwerp.

Bij veel leraren geschiedenis heerst een zeker onbevredigd gevoel over de resultaten die zij, ondanks hard werken, met hun leerlingen bereiken. De leerlingen vergeten zo gauw, ook al is de stof goed behandeld, goed geleerd en regelmatig overhoord. Daarbij komt dan vaak de vraag, wat de kinderen toch wel aan al die geleerdheid hebben: worden zij er wel door gevormd; wat kunnen zij er later mee doen? Dan: er moet veel te veel stof verwerkt en geleerd worden. Dus: stofkeuze! Maar hoe? Allemaal vragen waarop, dat zal iedere ervaren docent direct toegeven, niet zo gemakkelijk antwoorden te geven zijn.

Zonder nu te willen poneren dat de semi-concentrische methode *de* oplossing voor al deze problemen is, meen ik dat met deze methode toch wel iets tot verbetering bereikt kan worden.

Volgens de semi-concentrische methode wordt de stof die bij het vak geschiedenis onderwezen moet worden als volgt verdeeld:

1. In de klassen 1, 2 en 3 (*de a-periode*) wordt een overzicht van de Oudheid tot heden gegeven, dat aldus wordt onderverdeeld:

klas 1 - Oudheid tot 1648

klas 2 - 1648 tot 1814

klas 3 - 1814 tot heden

11. In de daarop volgende klassen (*de b-periode*) wordt in de verschillende afdelingen de examenstof behandeld. In de Gymnasiumafdeling komt daar dan nog een bredere behandeling van de oude geschiedenis bij.

Wij zullen ons nu verder uitsluitend met het geschiedenisonderwijs in de a-periode bezighouden.

In de eerste drie klassen hebben wij te maken met leerlingen van ongeveer 12 tot 15 jaar. Wat is het doel dat wij met ons geschiedenisonderwijs bij deze kinderen willen bereiken? Toch *niet* bv. het verstaan van de politiek-economisch-sociaal-culturele structuur van hun eigen tijd.

Het gaat hier toch nog slechts om het bijbrengen van *elementaire historische kennis*. Deze leerlingen weten van bv. de algemene geschiedenis niets af. De eerste opgave is dus, bij hen een basis te leggen waarop later verder gebouwd kan worden.

Waar de meesten van hen graag uit het hoofd leren, kan het niet zo'n zware opgave zijn, in drie jaar tijd hun een duidelijk, maar eenvoudig overzicht van de ontwikkelingsgang der geschiedenis bij te brengen.

Natuurlijk mag het bespreken, overhoren en repeteren hiervan slechts een deel van het lesuur nemen. Deze methode zou veroordeeld zijn, als zij geen gelegenheid bood voor vertelling, het laten zien van illustraties, het vertonen van filmstrips, (m.a.w. tegemoet kwam aan de behoefte van het kind om wat behandeld is of wordt *te zien*), en aan activeringsmogelijkheden als het tekenen van kaartjes, het maken van tijdbalken, etc.

Om nu te voorkomen dat dit overzicht een dorre opsomming van feiten en jaartallen wordt, wat zou betekenen een geschiedenis in onverantwoordelijke oppervlakkigheid, moet zeer veel aandacht besteed worden aan de methode van stofkeuze, dus in dit geval aan stofbeperking.

Is het, zo kan men zich afvragen, niet verstandiger om, in plaats van over te gaan op de semi-concentrische methode, de hele chronologische behandeling los te laten en het probleem der stofkeuze op een volkomen nieuwe, frisse wijze op te lossen, met behulp van de resultaten van het onderzoek op het gebied der kinderpsychologie?

Als antwoord op deze vraag wil ik een duidelijk onderscheid maken tussen:

A de verdeling der totale stof in die voor de a- en b-periode, dus volgens de semi-concentrische methode, en

B de methodische beperking van de stof gegeven in de a- en b-periode.

Men kan nl. zich vóór de semi-concentrische methode uitspreken, zonder dat men nog een uitspraak gedaan heeft over het hóé der beperking.

De sectie geschiedenis voor het V.H.M.O. van het C.P.S. heeft zich met het probleem van de stofkeuze beziggehouden en is na hard werken en veel vergaderen met een Voorstel tot stofbeperking gekomen. Ook hierbij is duidelijk

gebleken, hoe moeilijk werkelijke vernieuwing van het onderwijs is. Bijzonder leerzaam en interessant is in deze brochure de inleiding van Dr. J. Roelink, die daarin tegenover elkaar plaatst de subtractieve wijze van beperken (zoals door de sectie toegepast) waarbij de 'normale' stof wordt beperkt en de constructieve, toegepast bv. in Duitsland (hoewel de meningen erover daar sterk uiteenlopen), waarbij de leraar aan de hand van een aantal 'Grundthemen' de geschiedenis behandelt. In Bouwstoffen iv (C.P.S. blad febr. 1958, no 2) merkt Dr. Roelink op, dat in Frankrijk en Engeland in dezelfde richting gezocht wordt naar een methode van stofkeuze: in Frankrijk bracht de overlading in het geschiedenisonderwijs de roep om *échantillonnage*, in Engeland kwam men met de eis van *patch approach*.

Voorshands geef ik, zeker voor de a-periode, waar het toch gaat om het bijbrengen van elementaire historische kennis, de voorkeur aan de subtractieve wijze van beperken. Wat de leerlingen toch vooral in deze periode moeten gaan leren zien is het verband en de continuïteit.

Zeer veel hangt voor het slagen van dit experiment af van de docent die besloten heeft met deze methode te gaan werken. Vooral als men vele jaren volgens de cursorische methode zijn lessen gegeven heeft en gewend geraakt is aan een bepaalde indeling van de stof, is omschakeling moeilijk.

Toch meen ik dat deze semi-concentrische methode de proefneming ten volle waard is. Gelukt het werkelijk, de leerlingen in drie jaren een duidelijk overzicht van de geschiedenis zó bij te brengen, dat dit a.h.w. een deel van hen zelf geworden is, dan zal, zo zij op school blijven, in de volgende jaren dit het stamien kunnen worden, waarop niet alleen bij geschiedenis, maar ook bij andere vakken als literatuurgeschiedenis, op de M.M.S. ook bij de kunst- en muziekgeschiedenis, verder gebouwd kan worden. Verlaten de leerlingen na deze drie jaren de school, dan geven wij hun niet, zoals toch nu het geval is, een torso aan historische kennis, maar een, wellicht wat schriel, afgerond geheel van kennis omtrent de ontwikkelingsgang der geschiedenis mee.

J. L. STRUYK